

3. MAKAM VE DİZİ KAVRAMLARI

Birbirini sıra ile izleyen bir oktav içerisindeki belirli ses ve aralık düzenine dizi ya da gam denir. Sekiz bitişik ve komşu notanın meydana getirdiği dizilimdir. Gam herhangi bir nota ile başlayabilir ve başladığı notanın ismini alır. Gam'ın sekizinci notası birinci notanın tekrarıdır. Bir müzik sistemine temel oluşturan belirli perdelerdeki seslerin sıralanmasıyla dizi oluşur. Bu sıralanış biçimi müzik türlerine ve bölgelere göre değişebilir. Geleneksel Türk Müziğinde; belirli nota dizilerinin art arda gelmesi ile oluşan, içinde durak, güçlü, karar, tiz karar ve yeden sesi bulunan ve birtakım kurallara da bağlı kalmak sureti ile nağmeler oluşturmaya yarayan sisteme makam denir.

Makamlarla Alakalı Temel Kavramlar

Durak: Makam dizisinin en pest sesidir. Genellikle bitiş sesidir.

Güçlü: Klasik tük müziğinde bir makam dizisini oluştururken üçlü, dörtlü ve beşli çeşnilerinin birleştiği ek yerindeki sese verilen isim. Ek yerindeki bu sesler icra esnasında makamdaki kalış hissini pekiştirir.

Karar: Makamın sona erdiği sese denir. Dizinin ana sesidir.

Tiz Karar: Karar sesi ile aynı ismi taşıyan ve bir oktav yukarıda, karar sesinin ince hâlidir.

Ud

Yeden: Makama bitiriş hissi sağlayan, karar sesinin bir ya da yarım nota öncesindeki sestir.

Seyir: Makam meydana getirmek üzere sesler arasında gezinmeye seyir denir.

Üç türlü seyir vardır:

- **Çıkıcı seyir:** Karardan tiz karara doğru yönelim gösteren seyirdir.
- **İnici-çıkıcı seyir:** Güçlü ve civarından başlayan seyirdir.
- **İnici seyir:** Tiz karardan karara doğru yönelim gösteren seyirdir.

Geleneksel Türk Müziğinde İkili Aralıkların Adlandırılması ve Değiştirme İşaretleri

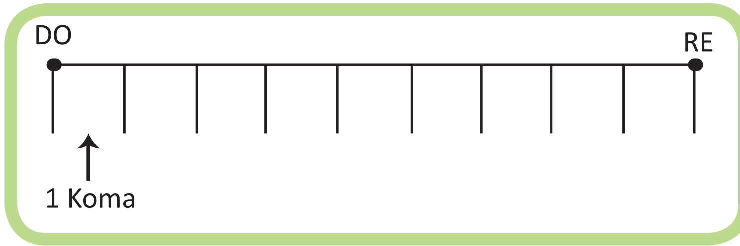
Aralığın Adı	Koma Değeri	Diyez	Bemol	Rumuz
Koma	1	♯	♭	F
Bakiyye	4	♯	♭	B
Küçük Mücennep	5	♯	♭	S
Büyük Mücennep	8	♯	♭	K
Tanini	9	𝄪	𝄫	T
Artık İkili	12-13-14	♯ 𝄪 ♯	♭ ♭ ♭	A
Eksik Bakiyye	3	-	-	E

Diyez: Önüne geldiği notayı yarım ses tizleştirir.

Bemol: Önüne geldiği notayı yarım ses pestleştirir.

Bekar (naturel): Diyez ve Bemolle değiştirilmiş notayı naturel yani doğal durumuna getirir.

Koma: Bir tam sesin dokuzda birine koma denir.

Bakiye: Bir tam sesin 4/9'udur.

Küçük Mücennep: Bir tam sesin 5/9'udur.

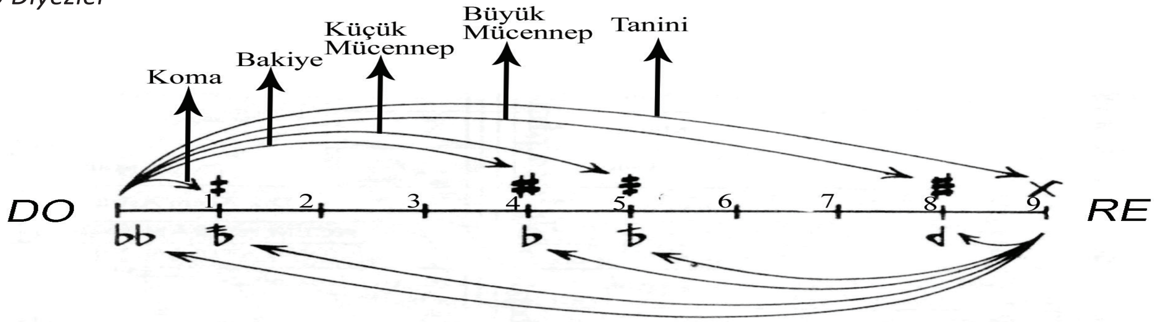
Büyük Mücennep: Bir tam sesin 8/9'udur.

Tanini: Bir tam sestir (9 komadan meydana gelir).

Artık İkili: Bir tam aralığın 12 veya 13 koma genişlemiş şeklidir.

Eksik Bakiye: Bir tam sesin 3/9'u dur.

Do Diyezler

Re Bemoller

Geleneksel Türk Müziğinde İkili Aralıkların Adlandırılması ve Değiştirme İşaretlerinin Bir Tam Ses İçerisindeki Şekille Gösterimi